

*Dariusz Reško**

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ TRANSGRANICZNA W WYBRANYCH JEDNOSTKACH TERYTORIALNYCH POGRANICZA POLSKO-SŁOWACKIEGO

W artykule przedstawiono problematykę współpracy transgranicznej w aspekcie rozwoju przedsiębiorczości na terenie pogranicza polsko-słowackiego w wybranych jednostkach terytorialnych Polski i Słowacji. Głównym miernikiem przedsiębiorczości uwzględnionym w badaniach jest liczba przedsiębiorstw polskich, które formalnie zarejestrowały działalność gospodarczą w przygranicznych jednostkach terytorialnych Słowacji, oraz liczba przedsiębiorstw słowackich, które formalnie podjęły działalność gospodarczą na terenie polskich gmin przygranicznych. Analizę uzupełniono opisem branż, które reprezentują przedsiębiorstwa. Przedstawiono ponadto przykłady innych przejawów przedsiębiorczości transgranicznej na opisywanym terenie.

Wraz z procesem transformacji ustrojowej Polski wzrosło zainteresowanie problematyką współpracy transgranicznej. Jest to konsekwencją uwarunkowań gospodarki rynkowej oraz kształtowania się lokalnej samorządności, zwłaszcza w peryferyjnych regionach kraju. Bardzo istotną rolę we wspomnianych procesach odegrał fakt zredukowania tych funkcji granicy, które stanowiły bariery dla przepływu osób, towarów, usług, kapitału i informacji oraz kontaktów społeczności obszarów przygranicznych, na rzecz rozwijania jej funkcji integracyjnej (Białobrzeska, Kisiel 2003).

Inna funkcja granicy w istotny sposób zmieniła sytuację społeczno-gospodarczą obszarów położonych w terenach przygranicznych: zmiana ta spowodowała, że położenie przygraniczne stało się jednym z ważniejszych czynników rozwoju lokalnego. Konsekwencją powyższego było pojawienie się wielu inicjatyw, zarówno lokalnych, jak i regionalnych, zmierzających w kierunku znalezienia płaszczyzn współpracy służących aktywizacji społeczno-ekonomicznej terenów przygranicznych. Zjawiska te, o różnym stopniu intensywności, obserwowane są na terenach przygranicznych całego kraju.

Jednym z przejawów współpracy transgranicznej jest aktywność podmiotów gospodarczych, które decydują się na penetrację nowych rynków, uruchamiając działalność gospodarczą na terenie sąsiedniego państwa.

* Zakład Ekonomii, Wydział Przedsiębiorczości i Zarządzania Wyższej Szkoły Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu.

Poniżej omówiono współpracę transgraniczną w kontekście rozwoju przedsiębiorczości na pograniczu polsko-słowackim w wybranych jednostkach terytorialnych Polski i Słowacji. Podstawową jednostką badawczą, jaką uwzględniono w analizie stanowiącej podstawę dalszych rozważań, jest powiat (*okres*¹) (NUTS IV). Po stronie polskiej badaniu poddano sześć jednostek terytorialnych zlokalizowanych w południowej części województwa małopolskiego, tj.:

- powiat nowosądecki,
- Nowy Sącz,
- powiat gorlicki,
- Gorlice,
- powiat nowotarski,
- Nowy Targ.

Badaniem objęto również przygraniczne tereny północnej części Słowacji – Prešovskiego Kraju (NUTS III), tj.:

- *okres* Bardejov wraz z miastem Bardejov,
- *okres* Stará Ľubovňa wraz z miastem Stará Ľubovňa.

Pojęcie i znaczenie współpracy transgranicznej oraz przedsiębiorczości transgranicznej

Do zdefiniowania pojęcia współpracy transgranicznej pomocne będzie wyjaśnienie znaczenia słowa transgraniczny: według definicji zawartej w *Wielkim słowniku wyrazów obcych* oraz *Słowniku 100 tysięcy potrzebnych słów*, transgraniczny – to: przekraczający granice państw, istniejący ponad granicami państw (Bańko 2008; Bralczyk 2005).

Współpraca transgraniczna zatem polega na regionalnej integracji obszarów położonych w różnych państwach i bazuje na dorobku teorii gospodarczej wymiany międzynarodowej. Międzynarodowa integracja gospodarcza oznacza scalenie narodowych potencjałów ekonomicznych w jeden potencjał międzynarodowy (Gawroński 2006).

Jakość współpracy transgranicznej przyjęto oceniać głównie przez pryzmat stosunków handlowych. Jednakże istnieją przesłanki i warunki do współpracy we wszystkich innych dziedzinach życia społecznego i kulturalnego. Bardzo ważne znaczenie dla rozwoju współpracy mają imprezy międzynarodowe, takie jak festiwale, konkursy, wystawy, imprezy folklorystyczne i sportowe, podobieństwa kulturowe zaś sprawiają, że działania integracyjne stają się bardziej naturalne. Rośnie liczba podmiotów gospodarczych, które nawiązują ze sobą bezpośrednie kontakty. Stymuluje to rozwój wzajemnych kontaktów w zakresie wymiany handlowej, wspólnych inwestycji kapitałowych, kooperacji produkcyjnej, a także wymiany kulturalnej i naukowej (Gawroński 2006).

¹ *Okres* to według podziału administracyjnego obowiązującego w Republice Słowackiej jednostka terytorialna odpowiadająca w Polsce powiatowi.

Zdaniem Winnickiego (2006) współpraca transgraniczna odgrywa istotną rolę w przezwyciężeniu problemów strukturalnych obszarów przygranicznych związanych z peryferyjnością położenia, które może być i często bywa przyczyną ich niedorozwoju gospodarczego oraz zacofania cywilizacyjnego, ale może też być okolicznością sprzyjającą rozwojowi – czynnikiem podniesienia konkurencyjności jednostek przygranicznych. Koniecznym elementem jest istnienie odpowiedniego otoczenia dla działalności gospodarczej, co z kolei zależy od wielu czynników, takich jak:

- postawa społeczna mieszkańców,
- tradycja przedsiębiorczości na terenie przygranicznym,
- aktywność władz lokalnych, regionalnych i centralnych w kreowaniu czy dofinansowaniu różnych inicjatyw służących aktywizacji gospodarczej,
- poziom edukacji.

Na rozwój współpracy transgranicznej mają też wpływ bariery i działania ją ograniczające. Do najważniejszych można zaliczyć (Białobrzaska, Kisiel 2003):

- słabą dostępność komunikacyjną,
- brak równorzędnego partnera,
- brak jasno określonych kompetencji władz lokalnych,
- odmienność systemów gospodarczych,
- bariery natury społecznej: ubóstwo, negatywne stereotypy, nieznajomość języka,
- bariery ekonomiczne: brak kapitału, odmienne jednostki walutowe (Reško 2010),
- bariery administracyjne: problem uznawalności dokumentów w krajach sąsiadujących.

Współpraca transgraniczna realizowana może być w wielu dziedzinach funkcjonowania jednostek terytorialnych, pozwalając tym jednostkom na osiągnięcie licznych korzyści. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy (Miroslawska 2003):

- penetrację nowych rynków,
- dostęp do taniej siły roboczej,
- dostęp do surowców i minerałów,
- ochronę środowiska przyrodniczego,
- ożywienie ruchu turystycznego,
- zwiększenie obrotów handlowych,
- rozwój społeczno-kulturowy,
- rozwój przedsiębiorczości,
- poprawę infrastruktury technicznej i gospodarczej.

Jak wspomniano powyżej, jednym z przejawów współpracy transgranicznej jest rozwój przedsiębiorczości. Istotą przedsiębiorczości jest taki sposób zachowania, którego podstawę stanowi wiedza, a nie intuicja, i który prowadzi do działań nadających zasobom nowe możliwości tworzenia bogactwa. Ten sposób zachowania sprowadza się do stałego, trwałego poszukiwania i odkrywania okazji do innowacji, które mają charakter celowy i zorganizowany. Otoliński (1996)

uważa, że przedsiębiorczość polega na umiejętności racjonalnego działania i osiągnięcia wymiernego celu, którym w warunkach rynkowych jest zysk.

Niewątpliwie jednym z najważniejszych przejawów postaw przedsiębiorczych jest decyzja o rozpoczęciu działalności gospodarczej. Potwierdza to Białynicki-Birula (2001), według którego przedsiębiorczość należy rozumieć jako proces zakładania przedsiębiorstwa, prowadzenia go i zarządzania nim. Pojęcie to obejmuje wszelką działalność odnoszącą się do funkcjonowania przedsiębiorstwa, w szczególności prywatnego. Zdaniem autora podstawowym celem rozwoju przedsiębiorczości jest zawodowa aktywizacja ludności wraz z uzyskiwaniem przez nią wyższych dochodów oraz przyczynianie się zarazem do wzrostu gospodarczego danego regionu. Przedsiębiorczość przejawia się w działalności przedsiębiorców, czyli osób, które cechuje poszukiwanie zmian, odpowiednie reagowanie na nie i ich adekwatne wykorzystywanie. Analizując definicję przedsiębiorczości, można wskazać jej charakterystyczne elementy, które pozwalają wyróżnić tzw. przedsiębiorczość transgraniczną.

Jest to rodzaj aktywności gospodarczej ukierunkowany na penetrację nowych rynków na terenie innego, sąsiedniego państwa w obszarach przygranicznych, sprowadzający się do zakładania przedsiębiorstwa, prowadzenia go i zarządzania nim; motywem przewodnim działań przedsiębiorcy jest wykorzystanie sąsiedztwa innego kraju do zdobycia nowego rynku zbytu na jego terenie. Przedsiębiorczość transgraniczna to zatem umiejętność dostrzegania i wykorzystywania nowych możliwości produkcyjnych, usługowych czy organizacyjnych na terenie sąsiedniego państwa, na nowych rynkach. W tej definicji nacisk położony jest na zachowania charakterystyczne dla postawy przedsiębiorczej, niekoniecznie związane z formalnym procesem rejestracyjnym nowego podmiotu gospodarczego na terenie innego państwa.

Czy w każdym przypadku założenie nowego przedsiębiorstwa bądź jego nowej jednostki na terenie przygranicznym kraju sąsiadującego stanowi przejaw przedsiębiorczości transgranicznej?

W świetle przedstawionych wyżej definicji z pewnością nie. Decyzja o założeniu przedsiębiorstwa zawsze jest przejawem postawy przedsiębiorczej w sensie ogólnym; przedsiębiorczość transgraniczna natomiast jednoznacznie wiąże się z przygraniczną lokalizacją podmiotu gospodarczego, który penetruje nowe obszary po drugiej stronie granicy, a zatem wykorzystuje położenie geograficzne podmiotu gospodarczego, którym zarządza, jako element przewagi konkurencyjnej.

Znaczenie pojęciowe przedsiębiorczości transgranicznej determinuje zatem wyjaśnione wcześniej słowo: transgraniczny, czyli przekraczający granice państw; transgraniczność – forma aktywności wymagająca regularnych i ciągłych kontaktów ponad granicami państw, odnosząca się do codziennej – zinstytucjonalizowanej lub nie – współpracy na obszarach po obu stronach granicy.

Pojęcie przedsiębiorczości transgranicznej należy rozumieć bardzo szeroko, nie ogranicza się ono bowiem tylko do opisanego powyżej aspektu związanego z penetracją rynku zbytu sąsiedniego kraju. To również aktywność w polity-

ce zaopatrzeniowej przedsiębiorstwa, wyrażającej się w zakupie towarów, surowców, energii czy też innych usług w kraju sąsiednim. Bardzo istotnym wyrazem przedsiębiorczości transgranicznej jest też penetracja danego terytorium po drugiej stronie granicy, służąca pozyskaniu zasobów ludzkich, które zasilają przedsiębiorstwa kraju sąsiedniego. Stanowi ona bardzo istotny przejaw inicjatywności, przedsiębiorczości transgranicznej służący wzbogaceniu kapitału ludzkiego danego, aktywnego przedsiębiorstwa i w konsekwencji zwiększeniu jego potencjału i konkurencyjności. Ten sposób działania, będący wymiernym przejawem przedsiębiorczości transgranicznej, niejednokrotnie wykorzystywany jest również przez przedsiębiorstwa w celu obniżenia bieżących kosztów działalności, co wpływa na poprawę efektywności danej firmy.

W niniejszym opracowaniu za miarę przedsiębiorczości uznano podjęcie przez osobę fizyczną lub prawną działalności gospodarczej, co jest zgodne ze stanowiskiem Kudłacza i Reški (2007), których zdaniem do najważniejszych przejawów postaw przedsiębiorczych należy decyzja o rozpoczęciu działalności gospodarczej.

Przeanalizowano zatem liczbę jednostek gospodarczych, które podjęły działalność biznesową na terenie przygranicznym Polski i Słowacji. Źródłem prezentowanych danych są następujące instytucje rejestrujące działalność gospodarczą: w Polsce – urzędy miast i gmin prowadzące ewidencję działalności gospodarczej (osoby fizyczne), urzędy skarbowe rejestrujące działalność podmiotów gospodarczych z wyłączeniem spółek z udziałem kapitału zagranicznego oraz Małopolski Urząd Skarbowy w Krakowie, który prowadzi ewidencję działalności gospodarczej spółek kapitałowych z udziałem podmiotów zagranicznych (tzw. nierezydentów); oraz na Słowacji – Obchodny Register Okresneho sudu Prešov² oraz Živostensky urad³ w Bardejovie i w Starej Ľubovni.

Istnieją liczne definicje obszaru pogranicznego; żadna z nich nie została powszechnie przyjęta. Może to być pas złożony z jednej lub kilku gmin albo też powiatów. Według Borysa (1999) obszar pograniczny (tzw. pogranicze) jest to teren położony w sąsiedztwie (pobliżu) granicy po obu jej stronach; najczęściej jest to obszar peryferyjny państw, w których jest położony. W niniejszym opracowaniu teren pograniczny został określony przez obszary administracyjne poszczególnych powiatów przylegających do granicy polsko-słowackiej, po obu jej stronach.

W artykule zaprezentowano też przykłady przedsiębiorczości transgranicznej odnoszące się do przedstawionego powyżej jednego z aspektów przedsiębiorczo-

² Zgodnie z prawem obowiązującym w Republice Słowacji (ustawa nr 513/1991, Zb. Kodeks Handlowy oraz ustawa nr 455/1991, Zb. o działalności gospodarczej z późn. zmianami) rejestr osób prawnych podejmujących działalność gospodarczą prowadzą sądy rejestrowe działające w ramach sądów powiatowych (*Okresny sud*).

³ Według przepisów prawa obowiązujących w Republice Słowacji (ustawa nr 455/1991, Zb. o działalności gospodarczej) rejestracja działalności gospodarczej osób fizycznych prowadzona jest przez tzw. urzędy ds. działalności gospodarczej (*Živostensky urad*), zlokalizowane w miastach na terenie całego kraju.

ści, dotyczącego aktywności gospodarczej na terenie innego państwa, a niezwiązane z formalnym zarejestrowaniem nowego podmiotu gospodarczego.

Przedsiębiorczość transgraniczna – wyniki badań

Zgodnie z założonym celem opracowania przeanalizowano liczbę słowackich podmiotów gospodarczych, które podjęły działalność na terenie powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego, gorlickiego oraz miast Nowy Sącz, Gorlice i Nowy Targ, oraz liczbę przedsiębiorstw polskich, które uruchomiły swą działalność na obszarach *okresów* przygranicznych Bardejov i Stará Ľubovňa, graniczących z analizowanymi powiatami po stronie polskiej.

W tabeli 1 przedstawiono liczbę słowackich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i prowadzących działalność biznesową na terenie powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego, gorlickiego oraz miast Nowy Targ, Nowy Sącz i Gorlice w latach 2004–2009. W tabeli 2 zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych pochodzących z przygranicznych *okresów* (powiatów), zarejestrowanych i prowadzących działalność biznesową na terenie powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego, gorlickiego oraz miast Nowy Targ, Nowy Sącz i Gorlice w latach 2004–2009.

Z przedstawionych w tabelach danych wynika, że przedsiębiorcy słowaccy nie wykazują w znaczącym stopniu zainteresowania działalnością na rynkach wymienionych polskich przygranicznych jednostek terytorialnych. Na uwagę zasługuje fakt obecności przedsiębiorców słowackich na terenie polskich powiatów pogranicza po roku 2004, a więc po uzyskaniu członkostwa w Unii Europejskiej przez Polskę i Słowację. Porównanie danych z obu omawianych tabel wskazuje, że inicjatywę rozpoczęcia działalności gospodarczej bądź jej rozszerzenia na teren przygranicznych gmin Polski podjęły wyłącznie podmioty gospodarcze z terenów pogranicza Słowacji; a zatem wykorzystały one szansę wynikającą z położenia przygranicznego gmin, gdzie pierwotnie prowadziły swoją działalność.

Słowackie przedsiębiorstwa zarejestrowane w powiecie nowosądeckim reprezentują przede wszystkim handel detaliczny, tj. według klasyfikacji PKD⁴:

- sekcja G, dział 47, podklasa 47.24.Z – sprzedaż detaliczna pieczywa, ciast, wyrobów ciastkarskich i cukierniczych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach – jeden podmiot gospodarczy,
- sekcja G, dział 47, podklasa 47.11.Z – sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych – dwa podmioty gospodarcze,
- sekcja G, dział 47, podklasa 47.29.Z – sprzedaż detaliczna pozostałej żywności prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach – jeden podmiot gospodarczy,

⁴ Informacje za rok 2009 na podstawie danych z ewidencji działalności gospodarczej w poszczególnych gminach wchodzących w skład analizowanych powiatów oraz z urzędów skarbowych w Nowym Sączu, Nowym Targu i Gorlicach, a także z Małopolskiego Urzędu Skarbowego w Krakowie.

- sekcja F, dział 42, podklasa 42.91. – roboty związane z budową obiektów inżynierii wodnej – jeden podmiot gospodarczy (sp. z o.o. ze 100% udziałem kapitału słowackiego).

Tab. 1. Liczba słowackich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie wybranych polskich powiatów pogranicza polsko-słowackiego w latach 2004–2009

powiat/miasto	Rok					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nowosądecki	brak	1	2	3	4	5
Nowy Sącz	brak	brak	brak	brak	brak	brak
Gorlicki	brak	brak	brak	brak	brak	brak
Gorlice	brak	brak	brak	brak	brak	brak
Nowotarski	2	2	3	3	4	4
Nowy Targ	brak	brak	brak	brak	brak	brak

Źródło: na podstawie ewidencji działalności gospodarczej, danych urzędów skarbowych w Nowym Sączu, Gorlicach i Nowym Targu oraz Małopolskiego Urzędu Skarbowego w Krakowie.

Słowackie przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą na terenie powiatu nowotarskiego reprezentują odmienne sektory gospodarcze (według PKD)⁵:

- sekcja C, dział 33, podklasa 33.12.Z – naprawa i konserwacja maszyn oraz sekcja N, dział 77, podklasa 77.32.Z – wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych – jeden podmiot gospodarczy,
- sekcja R, dział 90, podklasa 90.01.Z – działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych – jeden podmiot gospodarczy,
- sekcja G, dział 46, podklasa, 46.75. – sprzedaż hurtowa wyrobów chemicznych – dwa podmioty gospodarcze (spółki z o.o. ze 100% udziałem kapitału słowackiego).

⁵ Informacje za rok 2009 na podstawie danych z ewidencji działalności gospodarczej w poszczególnych gminach wchodzących w skład analizowanych powiatów oraz z urzędów skarbowych w Nowym Sączu, Nowym Targu, Gorlicach i Małopolskiego Urzędu Skarbowego w Krakowie.

Tab. 2. Liczba podmiotów gospodarczych pochodzących ze słowackich powiatów (*okresów*) przygranicznych zarejestrowanych na terenie wybranych polskich gmin pogranicza polsko-słowackiego w latach 2004–2009

Powiat/miasto	Rok					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nowosądecki	brak	1	2	3	3	4
Nowy Sącz	brak	brak	brak	brak	brak	brak
Gorlicki	brak	brak	brak	brak	brak	brak
Gorlice	brak	brak	brak	brak	brak	brak
Nowotarski	2	2	3	3	4	4
Nowy Targ	brak	brak	brak	brak	brak	brak

Źródło: obliczenia własne na podstawie ewidencji działalności gospodarczej, danych urzędów skarbowych w Nowym Sączu, Gorlicach i Nowym Targu oraz Małopolskiego Urzędu Skarbowego w Krakowie.

Tab. 3. Liczba polskich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i prowadzących działalność gospodarczą na terenie wybranych *okresów* (powiatów) przygranicznych Słowacji w latach 2004–2008

Okres/powiat	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Bardejov	brak	1	4	9	9
Stará Ľubovňa	brak	2	2	2	3

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Obchodneho Registra Okresneho sudu Prešov* oraz *Živostenskych uradov* w Bardejovie i w Starej Ľubovni.

Tab. 4. Liczba podmiotów gospodarczych pochodzących z polskich powiatów przygranicznych pogranicza polsko-słowackiego zarejestrowanych na terenie wybranych *okresów* (powiatów) przygranicznych Słowacji w latach 2004–2008

Okres/powiat	Rok				
	2004	2005	2006	2007	2008
Bardejov	brak	1	3	4	4
Stará Ľubovňa	brak	brak	brak	brak	brak

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Obchodneho Registra Okresneho sudu Prešov* oraz *Živostenskych uradov* w Bardejovie i w Starej Ľubovni.

W tabeli 3 przedstawiono ogólną liczbę polskich przedsiębiorców, którzy podjęli działalność gospodarczą na terenie dwóch sąsiednich *okresów* przygranicznych w Słowacji, tj. Bardejov i Stará Ľubovňa. Z kolei tabela 4 zawiera informacje dotyczące liczby polskich przedsiębiorstw, które pochodzą wyłącznie z terenów przygranicznych pogranicza polsko-słowackiego i rozpoczęły działalność gospodarczą na terenie dwóch *okresów* przygranicznych Słowacji, tj. Bardejov i Stará Ľubovňa.

Analiza danych zawartych w tabelach 3 i 4 pozwala na sformułowanie wniosku, że przedsiębiorcy polscy, w tym również działający na terenach gmin przygranicznych, prowadzą działalność gospodarczą na rynku Słowacji. Liczba polskich firm operujących na terenie omawianych przygranicznych jednostek terytorialnych Słowacji jest bardzo mała (od 0 do 9 przedsiębiorstw w kolejnych latach 2004–2008), choć wyraźnie większa niż w analogicznym, przedstawionym powyżej przypadku firm słowackich po stronie polskiej.

Porównanie danych z tabel 3 i 4 pozwala ocenić, w jaki sposób przedsiębiorcy polscy wykorzystują położenie przygraniczne do rozwijania biznesu. W latach 2007 i 2008 cztery przedsiębiorstwa z ogólnej liczby dziewięciu polskich firm zarejestrowanych w *okresie* Bardejov wywodziły się z terenów przygranicznych Polski. Natomiast w *okresie* Stará Ľubovňa, w całym badanym odcinku czasu, nie stwierdzono obecności przedsiębiorcy polskiego (w sensie formalnego zarejestrowania działalności) pochodzącego z terenu przygranicznego Polski.

Również w tym przypadku, jak należało się spodziewać, widoczny jest efekt członkostwa w Unii Europejskiej Polski i Słowacji od roku 2004; świadczy o tym pojawienie się polskich przedsiębiorców na terenie gmin pogranicza słowackiego dopiero od roku 2005.

Wśród polskich firm zarejestrowanych na terenie *okresów* Bardejov i Stará Ľubovňa dominuje działalność handlowa (pięć podmiotów gospodarczych w latach 2007, 2008); występuje ponadto budownictwo (dwa przedsiębiorstwa w latach 2007, 2008) oraz usługi rekreacyjne i turystyczne (dwa podmioty gospodarcze w latach 2007, 2008)⁶.

Z przedstawionych danych wynika, że przedsiębiorczość transgraniczna w ujęciu powołania nowego podmiotu gospodarczego za granicą w celu wykorzystania bliskości sąsiedniego państwa jest zjawiskiem marginalnym. Liczba nowych transgranicznych form aktywności gospodarczej jest minimalna, jednak obserwuje się wyraźnie większe natężenie ze strony przedsiębiorców polskich. Nie można jednak uznać zjawiska za nieistniejące. Z przedstawionych danych wyraźnie widać, że przedsiębiorczość transgraniczną, biorąc pod uwagę pierwszy i ostatni rok okresu badawczego, cechuje dynamika dodatnia.

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że wykorzystanie przygranicznego położenia do rozwoju biznesu przez przedsiębiorstwa po obu stronach granicy niekoniecznie musi być związane z formalnym zarejestrowaniem nowego podmiotu gospodarczego. Część przedsiębiorstw rozszerza swoją działalność, penetrując nowe rynki po drugiej stronie granicy, świadcząc usługi, sprzedając produkty bez wydzielenia nowej jednostki biznesowej. Ta forma aktywności gospodarczej mieści się w formule przedsiębiorczości zgodnie ze stanowiskiem Strużyckiego (2002), który wyróżnił marketing (a w nim określenie konkurencji, określenie pozycji obecnych produktów na obecnym rynku, określenie pozycji obecnych produktów na nowych rynkach, określenie zapotrzebowania na nowe produkty na

⁶ Informacje na podstawie danych *Obchodneho Registra Okresneho sudu Presov* oraz *Zivostenskych uradov* w Bardejovie i w Starej Ľubovni.

obecnych rynkach, wyznaczenie nowych rynków, które powinny być rozwinięte przez nowe produkty, organizację dystrybucji, organizację usług posprzedażnych) jako jeden z obszarów przedsiębiorczości, wymienione działania zaś scharakteryzował jako typowo przedsiębiorcze.

Przykładem takiej formy aktywności gospodarczej jest działalność małego przedsiębiorstwa zlokalizowanego na terenie jednej z gmin powiatu nowosądeckiego, które świadczy usługi pralnicze przede wszystkim na rzecz firm sektora turystycznego w regionie nowosądeckim⁷. Od roku 2008 przedsiębiorca ten rozszerzył swój rynek zbytu na przygraniczny teren Słowacji, tj. *okresy*: Bardejov, Stará Ľubovňa, Kieżmark oraz Poprad, wykorzystując przygraniczne położenie swojego przedsiębiorstwa. Firma ta nie figuruje w żadnym słowackim rejestrze jako nowy podmiot gospodarczy bądź oddział zagraniczny istniejącego; natomiast wystawia dokumenty księgowo (faktury eksportowe) jako dowód zawartej transakcji.

Innym przykładem tego typu aktywności gospodarczej jest działalność słowackiego przedsiębiorstwa z siedzibą w Bardejovie⁸, które realizując nakreślone cele biznesowe, sprzedaje swoje produkty na terenie polskich powiatów przygranicznych: nowosądeckiego, gorlickiego, jasielskiego. Przedsiębiorstwo usługowo-handlowe specjalizuje się w organizacji widowisk plenerowych ze szczególnym uwzględnieniem pokazów sztucznych ogni. Firma nie posiada formalnej rejestracji na terenie Polski, natomiast transgraniczną aktywność gospodarczą wykazuje w swojej ewidencji rachunkowej prowadzonej w siedzibie na terenie Słowacji.

Z powyższego wynika, że przedstawione formy działań nie muszą być związane z rejestracją nowego przedsiębiorstwa, a postawa przedsiębiorcza ma swoje odzwierciedlenie wyłącznie w powiększeniu portfela odbiorców oferowanych produktów, zwiększeniu wolumenu sprzedaży, podniesieniu poziomu przychodów oraz w konsekwencji zysku z działalności. Tego typu działania nie znajdują potwierdzenia rozwoju przedsiębiorczości w instytucjach publicznych ewidencjonujących przedsiębiorstwa, ale jedynie w dokumentacji rachunkowej konkretnych firm; stanowią jednakże bardzo ważne świadectwo rozwoju przedsiębiorczości transgranicznej.

Niewątpliwie czynnikiem mającym często wpływ na ten typ przedsiębiorczości jest różnica w kursach walut pomiędzy obydwojoma krajami, w zależności od aktualnej relacji pomiędzy kursem euro (Słowacja) – wcześniej koroną słowacką – a złotym (Polska). Zwłaszcza przy obecnych parametrach różnic kursowych pomiędzy złotym a euro towary polskie stają się relatywnie tanie dla obywateli słowackich, i to nie tylko konsumentów dokonujących zakupów na własne potrzeby, lecz także przedsiębiorców, którzy realizując zaopatrzenie w polskich placówkach handlowych, wprowadzają następnie zakupione towary do obrotu na terenie Słowacji⁹.

⁷ Przedsiębiorca ten nie wyraził zgody na opublikowanie nazwy i siedziby firmy.

⁸ Autor artykułu nie uzyskał formalnej zgody na opublikowanie danych przedsiębiorstwa.

⁹ Na podstawie wywiadu telefonicznego przeprowadzonego z dwunastoma losowo wybranymi przedsiębiorcami polskimi prowadzącymi działalność handlową (artykuły spożywcze – pięć jednostek; artykuły budowlane – siedem jednostek) z Nowego Sącza i Nowego Targu.

Podsumowanie i wnioski

- 1) Przedsiębiorczość transgraniczna jest zjawiskiem gospodarczym występującym na analizowanych obszarach przygranicznych.
- 2) Przygraniczne położenie przedsiębiorstw, które sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości transgranicznej, jest wykorzystywane przez podmioty gospodarcze działające na terenie wymienionych jednostek terytorialnych w marginalny sposób. Świadczy o tym niewielka liczba nowych jednostek gospodarczych, które uruchomiły działalność gospodarczą po drugiej stronie granicy.
- 3) Większą inicjatywność pod względem powoływania nowych jednostek gospodarczych po drugiej stronie granicy wykazują przedsiębiorcy polscy w stosunku do słowackich; dokumentują to wyższe wartości liczbowe polskich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenach przygranicznych Słowacji w relacji do słowackich firm na terenie analizowanych polskich powiatów przygranicznych.
- 4) Celowość wykorzystywania położenia przygranicznego jako czynnika rozwojowego przedsiębiorstw znajduje potwierdzenie w fakcie trwania działalności przedsiębiorstw przez cały okres badawczy oraz powstawania kolejnych jednostek gospodarczych (nie stwierdzono żadnego przypadku wycofania firmy z rynku, likwidacji działalności czy bankructwa).
- 5) Niski poziom aktywności transgranicznej przedsiębiorców, zarówno słowackich, jak i polskich, wyrażony w ujęciu liczbowym, nie wyczerpuje przykładów przedsiębiorczości transgranicznej firm pogranicza. Aktywność ta wyrażać się może również działaniami przedsiębiorstw, które sprzedają swoje produkty bezpośrednio za granicą, ewidencjonując transakcje w ramach działalności eksportowej, bez powoływania oddzielnego podmiotu gospodarczego za granicą. Ten rodzaj przedsiębiorczości odgrywa znaczącą rolę w transgranicznych procesach gospodarczych pogranicza polsko-słowackiego.

Literatura

- Bańko M. (red.), 2008, *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Białobrzaska R., Kisiel R., 2003, *Współpraca transgraniczna wschodnich regionów Polski*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Białynicki-Birula P., 2001, „Analiza uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości w powiecie sądeckim jako punkt wyjścia do formułowania strategii rozwoju gospodarczego”, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, nr 580.
- Borys T., 1999, *Obszary transgraniczne w statystyce regionalnej*, Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Bralczyk J. (red.), 2005, *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów PWN*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gawroński H., 2006, „Współpraca transgraniczna w strategiach rozwoju wybranych jednostek samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego”, w:

- K. Gomółka (red.), *Współpraca transgraniczna a rozwój regionalny*, Warszawa–Elbląg: Instytut Ekonomiczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu.
- Gorzela G., Bachtler J., Kasprzyk M. (red.), 2004, *Współpraca transgraniczna Unii Europejskiej. Doświadczenia polsko-niemieckie*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
- Kudłacz T., Reško D., 2007, „Przedsiębiorczość w subregionie nowosądeckim w latach 2001–2004”, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, nr 746.
- Mirosławska A., 2003, *Bariery rozwoju współpracy transgranicznej gmin na pograniczu wschodnim*, Warszawa: Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.
- Otoliński E., 1996, „Istota i kreowanie przedsiębiorczości”, *Przegląd Organizacyjny*, nr 9.
- Praktyczny przewodnik współpracy transgranicznej*, 1997, Gronau–Bruksela: SERG – European Commission.
- Reško D., 2010, „Rozwój polsko-słowackiej współpracy transgranicznej na przykładzie gminy Krynica Zdrój”, w: *Transgraniczna turystyka ekologiczna jako szansa rozwoju regionu, Sądeckie Zeszyty Naukowe*, Nowy Sącz: Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu – PWSZ, WSB-NLU, WSP (w druku).
- Strużycki M. (red.), 2002, *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Warszawa: Difin.
- Winnicki T., 2006, „Rozwój turystyki w obszarach przygranicznych na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego”, w: K. Gomółka (red.), *Współpraca transgraniczna a rozwój regionalny*, Warszawa–Elbląg: Instytut Ekonomiczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu.
- www.euroregion-tatry.pl.

TRANS-BORDER ENTREPRENEURSHIP IN SELECTED TERRITORIAL UNITS OF THE POLISH-SLOVAKIAN BORDER

The aim of this article is to analyse trans-border entrepreneurial cooperation in selected territorial units of the Polish-Slovakian border. The authors estimated the number of enterprises operating on both sides of the Polish-Slovakian border and described the branches which are represented by these firms. They also presented other examples of entrepreneurship in the analysed area.